

Andra roten, tomt 127

Kvarteret Stadsmäklaren

Femte roten 1637–56 v

Nordvästra hörnet mellan Kungsgatan
och Västra Hamnen

Första roten 1657–70

Kungsgatan 38–40 Västra Hamngatan 11

Fiskalen Oluf Claesson var den 26.3.1656 käreande å kronans vägnar mot *Anders Marcusson*. Denne skulle till *proviantmästare Oluf Staffansson (Stephansson)* ha sålt en gård (som den 10.7.1652 sades ligga mellan burggreven Daniel Langes gård å norra och mäster Håkan Rydelius gård å södra sidan). Vid sin död var Staffansson skyldig Kronan en stor summa pengar. Oluf Claesson hävdade, att Anders Marcusson borde lämna ifrån sig de pengar han uppburit efter Oluf Staffanssons död. Rätten fann, att Anders Marcusson enligt lag borde njuta sitt hypotek i gården, som var obetald, ej uppjuden, och eftersom fastebrev inte hade lämnats. Det som Oluf Staffansson hade byggt och bättrat på gården skulle tillkomma kronan.

Det framgår av magistratens registratur 1673 (Ba:3), att burggreven Israel Norfeldt redan den 25.10.1659 enligt ett köpebrev undertecknat i Stockholm av fordom *kamreraren Jonas Abrahamssons efterleverska* hade köpt denna gård i hörnet av Kungsgatan, västan om lilla Västra hamnen, sunnan om David Becks gård (1.32–33) i samma kvarter I en artikel av Erik Dahlgren ang. ”Det västsvenska generalguvernementet s 1648–1654 arkiv” (Birger Lundberg: Arkivvetenskapliga studier IV:27) förekommer en del uppgifter om denne kamrer Jonas Abrahamsson. Han var det västsvenska generalguvernementste första kamrer och hade tidigare varit i generalguvernören, fältmarskalken Lennart Torstenssons tjänst. Även sedan Torstensson den 7.4.1651 hade avlidit, kvarstod han i tjänsten under den nye generalguvernören pfalzgreven Adolf Johan. 1652 väcktes åtal mot honom och hans svåger räntmästare Olof Stephansson för bristande redovisning (GGa E 385). Kamrer Jonas Abrahamsson antecknas 1650 som skriven i andra roten. Han var död den 28.7.1654, då hans änka *Brita Stephensdotter* anklagades av fiskalen Olof Claesson för att hon retarderat det gårdeköp om änkans broders. räntmästare Olof Stephanssons gård, som hon ingått med *Petrus Phrygius*.

Herr Burggreven Israel Norfeldt

1666–74

M1676: ”Norfeldts gård, åboer General Aschenbergs Fru, fem tomter”

Här följer inledningen till Svenskt Biografiskt Lexikons artikel om Israel Norfeldt, ”före adlandet Noraeus: f 1606 i Ångermanland, d 16 juni 1677 i Göteborg (Gbg:s magistrats och rådhusrätt Ba:7 14 febr.1691) Föräldrar kh Hans Larsson o Karin Olofsdtr, Inskr vid UU nov 21, mag där 13 mars 32, studerade juridik i Groningen, Holland, avlade ämbetsed som syndicus (magistratssekr) i Gbg 17 juni 35, representerade Gbg i utskottsmötena i Sthlm 35 o 35, led av borgarståndet vid riksdagarna 38 (trol(, 42, 43, 44, 47 (trol) o av adelsståndet vid riksdagen 60, led av 1542 års lagkommission nov 42 (första sammanträdet febr.43).mars 43, handelspresident i Gbg 30 jan 45, justitiepresident där 53, adl 5 aug 53, ombud i Gbg för Palmstruchska banken 63, burggreve i Gbg från 24 febr.64 (konf:fullm 3 aug 73)

G 1) senast 1639 (mtl) m Armika Albertsdotter Sittman, född 6 maj 1612 (familjebibel), död 16 maj 1645 (Marks v Würtenberg), dtr till borgmästaren i Nya Lödöse Albert S och Brita Andresdtr (Hök af Partille) 2) senast april 1647 (Svea hovrätt) med Maria Johansdtr, d 1675 (Gbgs magistrat och rådhusrätt Ba:7 4 juli 1692), dtr till biskopen i Linköping Johan Botvidi (bd 20) o Karin Nilsdtr samt tidigare g m Lars Larsson Bohm.”

Burggreven Israel Norfeldt ägde gårdar på flera ställen i staden. Av Kronan erhöll han den 13.12.1632 en tomt vid Stora Torget (senare tomten för kommandantshuset). På den tomten byggde burggreven ”ett medelmåttigt steenhuus”, som brann 1669. Ett nytt hus påbörjades redan 1670. Israel Norfeldts arvingar, *överstinnan Karin Schechta*, och *burggreve Gerhard Leioncrantz*, sålde huset den 29.6.1680 till *greve Rutger von Ascheberg*. Av köpesumman 4 000 rdr kurrant eller 6 800 d kmt erhöll Carin Norfeldt Schechta 2 000 och Gerhard Leioncrantz 1 500. Greve von Ascheberg erhöll fasta på huset 4.7.1683 och avled där 17.4.1693. *Christian Ludvig v Ascheberg* köpte huset av medarvingarna. (Källa W. Bergs Husägare etc.)

Går man till mantalslängerna och bakugnlängderna finner man, att Israel Norfeldt åren 1639–43 skrevs i rote 17 och först 1644–52 i rote 28 (”kommendanthustomten”).

Skulle han ha bott kvar i det omtalade stenhuset borde han efter roteomläggningen till 16 rotar i likhet med herr Herman Schmidt, Thomas Hacker m fl i grannskapet återfunnits i den femtonde roten. Men han återfanns i stället 1666 i den del av första roten, som vid den nya omläggningen 1671 överfördes till tredje roten (Kyrkogatsroten).

Det omtalades samtidigt i registraturet 1673, att burggreven Israel Norfeldt genom naborätt hade vunnit två stycken av avlidne *Herr Hans Macklier* anno 1662 till *David Bäck* försålda tomter. Inte förrän den 28.11.1672 lagbjöds första gången den gård vid Konungsgatan och lilla västra hamnen under Ekeskogen belägen, som Israel Norfeldt köpt av kamreraren Jonas Abrahamssons efterleverska.

På äldre dagar tycks Israel Norfeldt ha blivit mycket snarstucken och mån om sin prestige att döma av de många ärekränkingsmål med burggreven som kärande, som magistraten hade att behandla bara under åren 1666 och 1667. Det började med att *Wilhelm Janssen Kuyhl* enligt Israel Norfeldt inför Kungl. Maj:ts kommissarier skulle ha beskyllt burggreven för att ”hafwa försnillat Cronans sin rättighet med lurendrägeri och främmande intressen uti ett stadsens skepp Blå Dufwan benämnt, hwilket han (enligt Israel Norfeldt) intill denne dag icke hafwer kunna bewisa” Medredare till Israel Norfeldt för Blå Dufwan var *Dawid Amija och Jacob Herten* och dessa hade redan i augusti och september 1665 anklagat Wilhelm Janssen Kuyhl för dessa tillvitelser. Kuyhl var vid den tiden skeppare på *S:t Johannes Evangelista*. Skeppare på Blå Dufwan hade varit de båda bröderna *Petter och Cornelius Baltzersson (eller Baltzer)*. Vid detta tillfälle anklagade redarna Wilhelm Kuyhl för att han hade beskyllt dem för ”att icke allenast Cronan uthan ock staden deras Rättighet igenom Uthländske Redares intresse i bemälte skepp Dufwan försnilla, förminskande och förhindrandes der med borgerskapets och Stadzens Inwånares och skattedragares profit och nähring”. För detta hade Wilhelm Kuyhl belagts med arrest, varemot han protesterade.

Den 31.8.1665 vittande *Wilhelm Felbier* om att han två år tidigare inskeppade 100 skeppund järn och då hade lovats av Cornelius Baltzer att få vänta med betalningen av frakten till båda deras hemkomst från Holland. Men trots detta hade Cornelius Baltzer avfordrat honom frakten genom en Felbier obekant, holländsk man, vilken Petter Baltzer föregav var en mäklare, som *Leutke Ti-*

mons skulle känna. När Wilhelm Felbier av den främmande mannen bad om förklaring fick han svaret ”det kommer Dig intet wid”.

Som författare till klagoskriften hade Wilhelm Kuyhl haft Herr Hans Mackliers *skrivare Isac Enochsson* och kunde inte besvara frågan om denne haft någon medförfattare, eftersom han fann ”det swårt wara att tränga emellan Barken och Trädet ”.

Nästa ärekränkingsmål vände sig mot *stadssekreterare Johan Rising*, som enligt Israel Norfeldt i överrätten 30.5.1666 ”dagen tillförne skulle ha wisat honom ett olideligt föracht uti sitt Embete i det han på Herr Burggrefwens befallning icke wille taga protokollet af Rådhuset och bära det till i hans Herr Burggrefwens hus.”

Johan Rising nekade till att ha fällt ”sådana ord, som i Herr Burggrefwens skrift äre införde, utan betygar sig förmedelst Senatens resolution icke tillstå protokollet af Rådhuset taga och bära i någon mans hus”. Enligt *pres. Gripenklow* berodde resolutionen på att ”i förrige tider åthskillige handlingar och bref woro förkompne, då dhe uthur Archivo utthagas”. Burggreven ansåg, att hans ämbetes respekt och myndighet fordrade, att sekreteraren på hans befallning visade honom protokollen. De flesta i rådet instämde i att resolutionen icke innebar förbud att visa protokollen men att bära dem ur rådhuset. President Gripenklow ”håller före icke stå i Burggrefwens makt allena att kullkasta Senatens dekreta, Burggreven svarade, att om senaten något uti hans frånvaro decreterade, som lände honom till praejudice, han då på Embetets myndighet kunde det förändra”.

Vidare sade Burggrefwen, att herr President Gripenklow ”icke mindre än Rådhet står under hans lydno”. Också han hade stått under en burggreve och visste därför hur en sådan skulle respekteras. Han lät därefter läsa upp slutet av sin fullmakt.

Presidenten Gripenklow avarade, att han inte stod under burggrevens lydno ”utan allenast på Hans Kongl. Maj:ts wegnar och att Hr Burggrefwen är primus i Collegio och primariam membrum Senatus och i sådant anseende böra respekteras, agnoscerar han jämwäll sig och dhe andre wara Hr Burggrefwens Collega. Herr Burggrefwen säger sig skola see på brädet med Herr Presidenten Herr Gripenklow.

Herr Pres. Gripenklow swarar sig och wilja see på brädet med Herr Burggrefwen. alldenstund dhe både skyldige äre een konung underdånigst att tiena. Uti allt hemställandes Hans Kongl Maj:t her öfwer att determinera och döma.”

I april 1667 hade burggreven Israel Norfeldts prestige sårats igen, denna gång av *stadsfiskalen Olof Claesson*, som skulle ha injurerat honom till hans ära och ämbetsrespekt. Detta kom att kosta fiskalen hans ämbete (se 2.138).

Till överrätten den 25.5.1667 fann burggreven Norfeldt anledning att instämma följande följande nyinskrivna stadssoldater:

Jon Svensson i Kiärsgärdet

Nils Andersson i Öjersjö

Per Andersson i Skogen

Jon Bengtsson i Skellere

Berge Persson i Wristebo

Gustaf Jönsson i Håltzåhs

Ambjörn Andersson i Lexby

Med dessa stadssoldater förhöll det sig så, att de hade rotepenningar att fordra av magistraten och därför gav de *Burchardus Dreijer* i uppdrag att författa en skrivelse i saken. Dreijer gav skrivelserna en sådan formulering, att det föreföll som om de beskyllde burggreven för att ha avhänt dem deras rotepenningar,

Det var bara Jon Svensson, Ambjörn Andersson och en till, som nu var sjuk, som hade beställt skriften av Dreijer, svarade de. F.ö. ansåg de, att ”supplicationens Dichtare Burchardus Dreijer borde bättre förstått än tillskrefwit Burggrefwen Rotepenningarnas upbörd, hwilket aldrig hafwer varit deras meening uthan Herredzfougden upbar Rootepenningarne af Häradet efter den sidste uthskrifningen, som Burggrefven i Säfvedahls Häred förrättade. — Burggrefven sade soldaterna hafwa bekennt sig hafwa låtit skrifwa, det han tog Rootepenningarne, när de afbodo sitt brott i hans huus.”

”Swen Torchilsson betygade (med ed), at Jon i Kiärsgjärdet med Ambjörn Andersson och Nils i Öyersjön bådo Burggrefven Norfeldt hemma i hans huus om förlåtelse och sade soldaterna miste rotepenningarna i Säfwedals härad. Men i Corps de Gardiet sade Jon i Kiärsgjärde och Anders Ryttare, att Pres. Gripenklow hade gifwit dem lof att skrifwa, att Burggrefwen tagit knechternes Rootepenningar och att de wille gå till Stockholm och begära, att de måtte få njuta sine Rootepenningar — Bonden Anders Ambjörnsson Ryttare bad för sin sohn, sampt de bägge andre. — Burggrefwen höllt desse Stadsoldater för slätte, att de ohissade icke skulle hafwa fördristat sig honom angripa, så som skett är. Bad för den skuld Rätten icke wille handla med dem på det strängaste, allenast han får uthslag i saken och slipper den wanheder som honom hafwer påbördat varit”.

Den 7.9.1674 behandlades i rätten frågan om några skulder, som burggreven Israel Norfeldts styvson *Jacob Norfeldt* hade gjort i Tyskland. Det ansågs, att burggreven borde betala dessa skulder, eftersom han hade adopterat Jacob och erkänt honom som sin egen son ”både till sin adeliga sköld, namn och egendom och hans efterlämnade kläder till sig tagit”. Rätten fann emellertid den 17 i samma månad inga bevis för att burggreven Israel Norfeldt ”skulle ha befattat sig med sin styvsöns fädernesarv eller egendom eller hans kvarlåtenskap, ej heller påtagait sig att svara för hans honom oveterligen gjorda skuld”.

1673 förlorade burggreven sin hustru *Maria Örn*. Magistraten skrev i brev till häradshövding Granberg den 4.7.1692 (Ba:7): ”Elliest veta vi ej heller någon qwinns person av det namnet Maria Örn mera än fordom burggreven härsammastädes Sal Herr Israel Norfeldts fru, vilken för sjutton år sedan saligen i herranom avsomnad är och här begravnen. och var hon sal Doct Johannes Botvidi dotter och syster till tygmästaren sal herr Samuel Örn”. – Den 8.10.1674 nämndes det i rätten, att Israel Norfeldt fordrade av tygmästare Samuel Örn 364 rdr för Öorns dotter *Catharina Maria Örn* förtäring och kost. Den 27.1.1674 nämndes det i rätten, att burggreven Israel Norfeldt andragit, att hans sal. svärmoder Ädel och Wälb. Fru *Karin Örn* hos honom lämnat arv, som skulle delas mellan burggrevens husfru Ädel och Wälb. Fru Maria Örn och Herr tygmästaren. Men det meddelades den 18 mars samma år, att Tygmästaren Samuel Örn i Stockholm svarade på citationen till honom att bevista arvsförfattningen i den kvarlåtenskap, som tillföll honom och hans syster Maria Norfeldt, välb. Burggrevens k husfru, efter deras moder sal fru *Karin Nilsson* och nu stått oskiftat en lång tid i burggrevens hus, att en del hade han tillslagit burggreven som betalning, annat var inte av den art, att det av mott och mal kunde förtäras, varför det inte behövdes en sådan hast. Han hade vidare tillskrivit sitt syskonebarn *Johan Rising* att taga med sig de saker, som

burggreven icke ville behålla. Den 26 samma månad hävdades det i rätten, att det fädernesarv, som sal Messenii tvenne döttrar *Anna Maria och Lucia Messenier* hade haft under förvaring här på orten hos sin styvmoder Karin Nilsdotter Örn också borde delas liksom det övriga arvet.

1677 avled burggreven Israel Norfeldt. Magistraten skrev i ett brev, daterat den 14.2.1691, härom (Ba:7): ”Anno 1677 den 16 juni avsomnade burggreven Israel Norfeldt sedan han sitt ämbete i några års tid tillförne, för sin sjukdoms skull, ej förrätta kunnat. varpå Kungl. Maj:t i nådigst anseende till dåvarande och långlige gjorda tjänster den 19 därpå följande juli allernådigst förundte Gerhard Leijoncrantz Succession till Burggreffweämbetet efter sin svärfader Norfeldt”. *Alexander Cock*, nuvarande lagmannen utsågs till successor efter Gerhard Leijoncrantz som president.

Som exempel på sedvanorna i Göteborgs stadshus kan det vara av intresse att notera, att det i magistratsprotokollet den 16.7.1687 berättas, att ”de på rådhuset deponerade och i förvaring insatta documenter ifrån sal Herr Burggreven Norfeldts sterbhus är förseglade befunde ovan till skåpdörren av sal rådman Östring och nedan på dörren av sekr Böker, som sådane förseglingar efter vanligheten och å ämbetets vägnar förrätta pläga”.

Burggreven Israel Norfeldts dotter Överstinnan Karin Norfeldt-Schechta inlämnade upprepade ansökningar om nådår efter sin fader. Magistraten skrev den 31.5.1690 till Kungl. Göta hovrätt härom: ”–Ang. Överstinnan Fru Karin Norfeldts fordran på hushyra för den tid, som sal Herr Riksamiralen Greve Gustaf Stenbocks Excellence vistades här i staden och åtnjöt kvarter i hennes faders fordom Burggreven Israel Norfeldts hus och om nådåret efter hennes fader. – Vådelden i arkivet hade bringat Cansliet i konfusion. Det anfördes, att Burggreven Norfeldts måg och successor fordom Burggreven sal herr Leijoncrantz omedelbart vid tillträddandet hade erhållit den halva av lönen, som betalades av stadens kassa (den andra halvan betalade Kungl. Maj:t och Kronan) Burggreven Norfeldt hade icke efterlämnat någon änka eller omyndiga barn. Fru Karin Norfeldt hade aldrig kommit med pretention på nådår, så länge Burggreven Leijoncrantz levde.”

Jacob von Ackern 1681

Israel Norfeldts hus och gårdar på Kungsgatan i hörnet av västra lilla hamnen ärvdes av mågen *burggreven Gerhard Leioncrantz* och dottern *överste Börge Schechtas änka Karin Norfeldt*. Den 16.8.1680 lagbjöds gårdsarvet åt rådman Jacob von Ackern (se också 1.33), som hade köpt det av arvingarna för 2 000 d smt. Efter Jacob von Ackerns död övergick gårdarna till von Ackerns efterträdare i äktenskapet *överinspektör Hieronymus Gripenstedt*, som för 2 050 d smt sålde hus och gård och fyra tomter mellan Sven Hasselgren i norr och glasmästare Henrik Matthisson i väster till

Petter von Egmont,

som erhöll uppbud den 9.9.1707 och fasta 17.10. s.å.

Petter von Egmont var stadsmäklare 1699–1712. Han efterträddes av sin son *Oliver* men återtog tjänsten efter Olivers död 1714. Han avled själv 1719 vid 76 års ålder, varefter arvingarna ägde fastigheterna t.o.m. 1722.

John Chambers

hade övertagit dem 1723. Han var av engelsk härkomst och ägde 1720 firman *Chambers & Pehrsson*. Borgare blev han inte förrän 12.4.1727, då han benämndes mäklare. Han omtalas som död 21.3.1735. Hans änka *Sara Pintzou (Pinkau)*, död 1740, efterlämnade ”hus och gård med tillhörande trädgård och inmurad bryggkittel på Kungsgatan vid Västra Hamnen.” Dottern *Sara*

var första gången gift 24.11.1747 med skotten *George Bellenden*, som var medicine doktor och hade varit läkare i Skottland, när han 7.4.1752 erhöll burskap som grosshandlare i Göteborg i bolag med Martin Törngren och Jonas Malm. Han var också föreståndare för engelska föreningen. Denna gård i Kungsgatehörnet skrevs 1765–1775 på en svåger till George Bellenden

superkargören John Chambers d.y.

född 1726 och anställd i Ostindiska Kompaniet. Fyra tomter vid Kungsgatehörnet och Västra Hamnen upptogs i bouppteckningen efter Bellenden, som dog av slag 5.2.1770. Han efterlämnade sammanlagt 99 400 d smt, bl.a. ett stort bibliotek, och utom fastigheterna vid Kungsgatan hus och gård vid Drottninggatehörnet och Västra hamnen.

Sara Chambers, 1724–1785) gifte 5.4.1772 om sig med

Martin Törngren,

som 2.12.1763 hade fått burskap som handlande. 1769 var han riksdagsman för Göteborg och blev den 30.10.1672 direktör för Ostindiska Kompaniet. Vid bouppteckningen efter Sara Chambers den 15.5.1786 ägde Törngren 39 300 rdr specie. I förmögenheten ingick Råda säteri och hus och gård med fem sammanhängande tomter åt Kungsgatan och Västra Hamnen. Fastighetsbeståndet utgjordes dels av ett hus åt Kungsgatan (inköpt från John Chambers) i vilket Martin Törngren var bosatt, dels av ett annat i hörnet av Kungsgatan och Västra Hamnen, som var så nyuppfört i september 1785, att det inte hunnit inredas. När Martin Törngren avled 1799 ärvdes tomt 2.127 av hans änka *Eva Lovisa Swartlock* medan tomt nr 2.128 åren 1800–01 ägdes av hans dotter *Martina*, som var född 1789 och gift 18.10.1804 på Råda säteri med *hovstallmästare Werner Gottlob von Schwerin*. 1802 stod Eva Lovisa von Swartlock för båda tomtnumren.

Handlanden Jan Lamberg köpte båda ödetomterna (uppbud av 2.128 den 8.10.1710 och av 2.127 den 17.11.1711) och byggde där ett ännu kvarstående stenhus (Gbg hj I:225–26).